

Türkler Kuşatma Araç-Gereçleri Teknolojisiyle Ne Zaman Tanıştı? When did the Turks Get Acquainted with the Technology of Siege Engines?

Erkan GÖKSU

Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü/Türkiye,

erkangoksu@hotmail.com

Makale Bilgisi/Article Info:

Geliş/Received: 26.03.2019 Düzeltme/Revised: 09.05.2019 Kabul/Accepted: 10.05.2019

Öz:

Türklerin kuşatma araç-gereçleri teknolojisiyle ilk defa nerede ve ne zaman kullandıklarını tespit etmek oldukça güçtür. Bu konudaki yaygın kanaat, göçebe/konargöçer bir hayat süren Türklerin, gerek yapımı, gerekse taşıma ve kullanımı bakımından göçebe/konargöçer hayatı “ağırlaştırarak”, hareket serbestliğini sınırlandıracak ağır silahlardan uzak durdukları şeklindedir. Gerçekten de erken dönem Türk tarihi hakkında bilgi veren kaynaklar Türklerin uyguladıkları muhasara usullerinden ve kullandıkları muhasara silahlarından hiç bahsetmemiştir. Bununla birlikte Türklerin ağır silah teknolojisinin menbaı olarak kabul edilen Çin’le siyasî, askerî ve ticarî ilişkiler içerisinde buldukları, bu ilişkiler neticesinde iki toplum arasında medenî ve kültürel bakımdan bir etkileşim sürecinin yaşandığı malumdur. Bu etkileşimin harp teknolojisi alanında da çok yoğun bir şekilde yaşandığı muhakkaktır. Dolayısıyla Türklerin Çin’de gelişen ağır silah teknolojisinden haberdar olmadıkları düşünülemez. Üstelik Orta Asya dışında kurulan Türk devletlerinin, Avrupa ve Ön Asya’daki ilerleyişleri sırasında ihtiyaç halinde ağır silahlardan, kuşatma araç gereçlerinden istifade ettikleri de görülmektedir. Bu bakımdan Çin’de gelişen ağır silah teknolojisinin Ön Asya ve Avrupa’ya taşınmasında, Orta Asya’dan çıkıp batıya doğru ilerleyen ve bu bölgelerde kurdukları siyasî teşekküllerle Ön Asya ve Avrupa’nın siyasî, sosyal ve kültürel yapısını şekillendiren Türk şubelerinin büyük rolü olduğu söylenebilir. Bu çalışmada Türklerin ağır silah teknolojisiyle ilişkileri ile doğu ve batı arasındaki teknoloji transferindeki rolleri değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kuşatma araç gereçleri, ağır silah teknolojisi, mancınık, Türkler

GİRİŞ

Sadece harp tarihinin değil, Ortaçağ devlet ve toplum yapısının şekillenmesinde de büyük rol oynayan ağır silahlar (artillery) ya da muhasara makinelerinin (siege engines/machines/weapons) icadı, birçok yazar tarafından Ortaçağ tarihinin en önemli teknolojik gelişmelerinden biri olarak değerlendirilmiş (White, 1962:78-103, 125) ve başta mancınık olmak üzere çarh, kuşatma kuleleri, koçbaşı gibi muhasara aletlerinin ortaya çıkışı, teknik özellikleri, zaman içerisindeki gelişimi ve Ortaçağ tarihi üzerindeki etkileri gibi konularda çok sayıda araştırma yapılmıştır (Bradbury, 1992; Chevedden, 1999a:131-177; Chevedden, 1999b:33-43; Chevedden, 2000:71-116; Chevedden, 1995:2-5.Nicolle, 2002; Nicolle, 2003).

Araştırmacıların birçoğu, mancınığın ilk olarak MÖ 5-4 yüzyılda Çin’de yapıldığını (Needham-Yates, 1954:184-413; Jieming, 2006; Needham, 1976 :107-145; Graff, 2002:22-23), buradan Türkler ve Müslüman Araplar vasıtasıyla Ön Asya’ya, daha sonra da Bizans ve Avrupa’ya ulaştığı görüşündedirler¹. Buna karşılık mancınığın ilkel şekli olarak kabul edilen bazı mekanik savaş aletlerinin, MÖ 4-3 yüzyılda Eski Yunan’da da mevcut olduğuna (Campbell, 2003; Sage, 1996:107-120, 157-162; Hacker, 1968:34-50; Marsden, 1969; Chevedden, 1999a:134 vd) ve Büyük İskender (Hamilton, 1974:27, 61, 72-73, 98, 111; Cummings, 2004:44-46, 139-143, 176, 181-189; Sage, 1996:162 vd) ve Roma orduları (Smith, 1875:1138-1139; Campbell, 1994:92, 101-102, 120-127; Bradbury, 1992:6-7, Chevedden, 1999a:140 vd) tarafından geliştirildiğine dair bilgiler de mevcuttur.

* * *

Türklerin ağır silah teknolojisini ilk defa nerede ve ne zaman kullandıklarını tespit etmek ise oldukça güçtür. Bu konudaki yaygın kanaat, göçebe/konargöçer bir hayat süren Türklerin, gerek yapımı, gerekse taşıma ve kullanımı bakımından göçebe/konargöçer hayatı “ağırlaştırarak”, hareket serbestliğini sınırlayacak ağır silahlardan uzak durdukları şeklindedir.

Gerçekten de Erken dönem Türk tarihi hakkında bilgi veren Çin kaynaklarında Hun ordusunun kuşatma harekâtlarından, kale ve şehir muhasaralarından bahsetmekle birlikte, bu tür savaşlarda Hunların uyguladıkları muhasara usullerinden ve kullandıkları muhasara silahlarından hiç bahsetmemişlerdir. Kaynakların bu tür bilgileri atlamış olma ihtimalinin zayıf olduğu ve esasen ağır silahların eski Türk hayat tarzı ve savaş taktiğine uygun olmadığı da düşünülürse, bu dönemde Türklerin ağır silahlara pek fazla rağbet etmedikleri söylenebilir. Esasen verilen bilgilerden anlaşıldığı kadarıyla Hun kuşatmaları, klasik muhasara savaşlarının aksine çok uzun sürmeyen, mevkileri ele geçirip yerleşme amacı

¹ Chevedden, buradan hareketle mancınığın dört ayrı medeniyetin yani Çin, İslam ve Bizans ve Avrupa medeniyetlerinin ortak ürünü olduğunu söylemektedir. (Chevedden, 2000: 71-72)

gütmeyen, hazırlık, plan ve harekât tarzı bakımından akın mahiyeti taşıyan hücumlardır (Han Hanedanlığı Tarihi, 2004:10, 12, 23, 24, 25-26, 27-28, 33-34, 36, 48, 94; Bıyıktay, 1935; Ligeti, 1982:46).

Hunların özellikle Çin karşısında kuşatmalardan uzak durmalarının bir sebebi de bir askerî harekât sırasında Mo-tu'nun eşinin belirttiği "Çin büyük ülke. Fethedilse bile kontrol altında tutulamaz" şeklindeki görüşü ki, P'ing-ch'eng (Pinçeng) şehrine yakın olan eski Pai-teng'de Çin ordusunu kuşatan Mo-tu, karısının bu telkininin ardından Mo-tu kuşatmayı kaldırmıştır (Taşağıl, 2015:57-58)².

Ordusunun üçte ikisi atlılardan oluşan Göktürkler döneminde de Türk savaş stratejisinin genel olarak aynı mahiyette olduğu görülmektedir. Bunun yanında bazı kuşatma savaşlarından bahsedilse bile³ Göktürkler de genellikle Çinliler ile göğüs göğse savaşmaktan mümkün olduğu kadar kaçınmışlar, küçük çapta fakat kesintisiz çarpışmalar ile düşmanı hırpalamışlardır. Çinlilerin özel olarak eğitilmiş bir ordu hazırlamaya karar verdiği zamanlar da ise geri çekilmişler, birbirlerinden ayrılmışlar veya daha ziyade, yorgunluk, dağılma, uygun coğrafi bir engebe, düşmanın üzerine aniden çullanma fırsatını yakalayınca kadar mümkün olduğu kadar kendilerini takip ettirmişlerdir (Giraud, 1999:148-149).

Bütün bunlara rağmen Türklerin, ağır silah teknolojisinin menbaı olarak kabul edilen Çin'le siyasî, askerî ve ticarî ilişkiler içerisinde buldukları, bunun neticesinde iki toplum arasında medenî ve kültürel bakımdan bir yakınlaşma ya da etkileşim sürecinin yaşandığı göz önüne alınacak olursa, Türklerin Çin'de gelişen ağır silah teknolojisinden haberdar olmadıkları düşünülemez. Bu durumda Orta Asya'da hüküm süren ilk Türk devletlerinin ağır silah teknolojisinden istifade etmemelerini, bu teknolojiden bihaber olmalarıyla değil, muhtemelen ihtiyaç duymamış

² Gumilëv, bu hadiseyi şöyle anlatıyor: "Me-te, alışılmış göçebe savaş taktiğini de değiştirdi: Yalandan geri çekilerek, Çin ordusunun en vurucu güçlerini kuşatma altına aldı ve P'ing-ch'eng (Pinçeng) şehrine yakın olan eski Pai-teng'de, (Baydın) Çin öncü birliklerini imparatorla birlikte kuşattı. Daha da enteresani, Me-te'nin, askerlerini dört küçük birliğe ayırması ve her birine farklı renkte doru atlar vermesidir: Karayağız, beyaz, kırmızı ve al donlu Çinliler, yedi gün gün boyunca, artarda yapılan Hun saldırılarını durdurmak için yemeksiz ve uykusuz olarak direndiler. Sonunda Çinli casuslar, Me-te'nin hanımıyla temasa geçip verdikleri değerli hediyelerle kocasını "dâhi bir insan olan" Kao-tsu (Gaozu) ile anlaşmaya ikna etmeye razı ettiler. Me-te'nin hanımı, kocasına, Çin'i fethetse bile Hunlar'ın her halükârda orada yaşamayacaklarını belirtti. Bu tür mülâhazaların yanı sıra Prens Han Hsin'in o döneme göre henüz gerçekten güçlü olduğu konusundaki şüpheler, Me-te'yi savaşı daha fazla sürdürme düşüncesinden vazgeçmeye zorladı ve Me-te, Kao-tsu'nun ordusunun çıkıp gitmesi için kuşatmanın kaldırılmasını emretti. Böylece Çin ordusu, Hunlar'ın açtığı, fakat oklarını düşman askerlerine çevirdikleri koridordan korku içinde çıkarak merkez kuvvetleriyle birleşti. Me-te de geri döndü. Bu, Hunlar'ın yaptıkları en büyük seferlerden biriydi, ama haritaya dikkatle göz atıldığında, Çin içlerine fazla ilerleyemedikleri görülecektir." (Gumilëv, 2005:66)

³ Kaynaklar Göktürk çağında kuşatılan ve ele geçirilen kale ve şehirlerden az da olsa bahsetmişlerdir. (Gumilëv, 2003:216). İl Kağan, T'ang İmparatorluğu içinde yaşanan karışıklıkları değerlendirmek isteyerek Çin başkenti Ch'ang-an'ı kuşatmıştır. Ancak askerler içerisinde çıkan problemler sebebiyle geri çekilmek zorunda kalmıştır. İl Kağan 626 yılında bir kez daha Ch'angan'ı kuşatmıştır. (Taşağıl, 2016:149; Taşağıl, 2003:73-76;). Yine 702 yılının ilkbaharında Yen ve Hsia eyaletlerine akın yapan Kapgan, yüz bin at ve koyun ele geçirmiş, arkasından Shih-ling'e saldırdıktan sonra Ping eyaletini muhasara etmiştir. (Taşağıl, 2004:26; Taşağıl, 2015:164) Göktürkler dönemi kuşatma savaşları için ayrıca bkz, bkz, (Taşağıl, 2003:1, 24, 54, 65; Taşağıl, 2004:14, 26, 34, 66, 69, 72, 86; Erkoç, 2006:214)

olmalarıyla izah etmek daha uygundur.⁴ Nitekim sair sebeplerle Orta Asya'dan ayrılarak batıya doğru ilerleyen ve kurdukları siyasî teşekküller vasıtasıyla Ön Asya ve Avrupa'nın siyasî, sosyal ve kültürel yapısını şekillendiren Türk şubelerinin muhtelif muhasara aletlerini kullandıkları, bu muhasara aletleriyle ilk defa karşılaşan Ön Asya ve Avrupa ordularının şaşkınlık içerisinde kaldıkları bilinmektedir ki, söz konusu aletlerinin Çin menşeli olup Türkler tarafından geliştirildikleri şüphesizdir.

Aralarında Belgrat, Sofya, Niş, Viyana, Milano ve Metz gibi Avrupa'nın büyük ve önemli şehirlerinin de bulunduğu birçok müstahkem mevki ele geçiren Avrupa Hunlarının⁵, Naissus (Niş) kuşatması hakkında bilgi veren Priskos⁶, Hunlar tarafından kullanılan ağır silahlar ve muhasara usulüyle ilgili şunları söyler:

"İskitler (Hunlar) İlyria'daki Danubium'da kurulmuş bir şehir olan Naissus (Niş)'u abluka ile kuşatmışlardı. Bu şehrin Constantinus tarafından kurulmuş olduğu söylenir. Hatta Constantinus, Bosporus (İstanbul Boğazı) isimli şehri de Bizans bölgesinde inşa etmiştir. Barbarlar önce insanları kalabalık olan şehri ele geçirdiler. Sonra da, iyice tahkim ederek hiçbir şeye karışmadılar. Gerçekten de halk savaştan korktuğundan, askerî birliklere kolay bir geçiş olması için, şehre güneyden akan nehri bir köprüyle bağladılar. Daha sonra da aletleri surlara götürdüler ve trablsları (kalas) önce kolay bir şekilde taşınmaları için tekerleklerle (savaş arabalarına)

⁴ Benzer bir durum Moğollar için de sözkonusudur. XIII. yüzyıl sonlarında Kubilay Hanlığına giden Marco Polo ise Moğol ordusunun mancınık ve diğer ağır silahlar bakımından yetersiz olduğunu bildirmektedir. Müellifin verdiği bilgiye göre Kubilay Han'ın ordusu, kalın surlarla tahkim edilmiş Siyang-yang-fu şehrini ele geçirmekte zorlanır. Marco Polo, bir yandan 'Çok ilgi çekici doğrusu. Demek Kubilay Han'ın askerlerine de dayanan şehir varmış' diye düşünürken diğer taraftan da kafilede bulunan Avrupa'daki savaşlara katılmış bazı kişilerle durumu müzakere eder. Bu müzakere ve neticesini Marco Polo şu şekilde anlatmaktadır: 'Kubilay Han'ın askerlerinin savaşçı ve nişancı olduklarını belirtiyorlardı ama bazı savaş levazımata eksikleri olduğunu' söylüyorlardı. 'Nedir mesela?' diye sordum. 'Bizim Avrupa'da yaptığımız savaşlar belki daha çetin geçer. Silahlarına baktım, ama kaleleri surları zorlayıcı aletleri, malzemeleri yok.' dedi. Gerçekten de öyle..." Marco Polo, ayrıca önce Moğol kumandanlarına daha sonra da Kubilay Han'a mancınıklar hakkında bilgi verdiğini, eğer izin verirlerse heyetinde bulunan ustaların Moğol ordusu için mancınık inşa edebileceklerini söylediğini kaydeder. Müellifin verdiği bilgiye göre Kubilay Han'ın izniyle mancınıklar yapılmış ve Siyang-yang-fu bu mancınıklar sayesinde ele geçirilmiştir (Marco Polo, II, (ty) :52-55). Kubilay Moğollarının ağır silah teknolojisi konusundaki bu vaziyetine karşılık, aynı tarihlerde batıda, Ön Asya ve Avrupa hudutlarında bulunan Moğol şubelerinin ağır silah teknolojisinden en üst düzeyde istifade ettikleri, hatta bu teknolojiye kendilerine has özellikler ve yenilikler katarak geliştirdikleri bilinmektedir. Geniş bilgi için bkz., (Göksu, 2008:346-349, 352, 360, 366-367)

⁵ Avrupa Hunları hakkında bilgi veren bazı kaynaklar da "onların muhasara teknik ve aletlerini bilmediklerinden, kalelere ve çevresi örülüş şehirlere saldırmadıklarından" bahsetmişlerdir (Gumilëv, 2002:158; Grousset, 1999:89). Ancak Avrupa Hunlarının, sadece Attila tarafından 70 şehir ve kasabasının ele geçirildiği, Karadeniz'in kuzeyi, Balkanlar, İtalya ve Orta Avrupa'daki şehir ve kasabaların birçoğunun Hun hâkimiyeti altına alındığı bilinmektedir. Bunlar arasında Belgrat, Sofya, Niş, Viyana, Milano ve Metz gibi Avrupa'nın büyük ve önemli şehirleri de bulunmaktadır ki başta Priscus olmak üzere bazı çağdaş gözlemciler, bu şehir, kasaba ve kalelerin ele geçirilmesi sırasında muhasara silahları kullandığına dair bilgi vermişlerdir. Avrupa Hunlarının kullandığı ağır silahlar ve muhasara usulleri hakkında geniş bilgi için bkz, (Rohrbacher, 2002:92; Thompson, 1996:13, 18, 56-62, 69-104, 159, 170, 218-222; Heebert, 1838; Williams-Friell, 1999:66 vd; Bradbury, 2004:113-114; Hüseyin Namık, 1933:2-26, 58, 76-77; Kafesoğlu, 1998:78 vd; Váczy, 1982:76-77, 113 vd; Ahmetbeyoğlu, 2001:25, 69, 161 vd)

⁶ Priskos, yüksek rütbeli bir memurun kâtibi sıfatıyla Attila sarayına gitmiş, Bizans imparatorluğu ve Attila'yı tasvir eden bir eser yazmıştır. Bu eserin yalnız bazı parçaları kalmış olup V. asır ortalarına ait yegâne kıymetli kaynaktır. 463 yıllarına ait malûmatı saray muhitinden ve itimada şayan yerlerden almıştır. Hunlar ve Attila hakkındaki malûmatı da mühimdir. Eserinde Herodotos'un tesiri kuvvetlidir. Bkz, (Ahmetbeyoğlu, 1995:1-3.)

koydular. Çünkü bunlar harekete müsaitti. Bunlar üzerinde duran askerler oklarla kasabalıları taciz ediyorlardı. Aynı zamanda iki taraftaki direklerde duran askerler de, ayaklarıyla tekerlekleri ilerleterek makineleri yaklaşıyorlardı. Kapakları açık olan pencerelerden sur önündekilere ok atıyorlardı. Öyle ki, kalalarda ayakta duran askerler tehlike olmadan emin bir şekilde savaşıyorlardı. Kolay bükülen sepet çöpleri örülerek bunlara deri parçaları örtülmekte ve işlenmiş derilerle kendilerini yanan ve ateş saçan oklara karşı koruyorlardı. Bu tarzda birçok makine ile şehir tahkim edildikten sonra, mazgallarda (kule) bulunan vatandaşlar geri çekilerek, kendilerini emniyete aldıktan sonra koçbaşları getirildi. Bu makine pek büyüktür. Yani kalas gevşek zincirlerle kapı direklerinden sarkıtıldıktan sonra, ki o kalasların demirden mızrağı vardı ve çalışanların güvenliği için söylediğimiz örtüsü vardı, bunu arka kısımda olan boynuzdan iplerle bazıları büyük bir güçle geri çekiyorlardı. Yani darbenin yöneltildiği yere nazaran geri çekiyorlardı. Sonra kalası bırakıyorlardı. Öyle ki, onun vuruşuyla sarsılan surun herhangi bir kısmı tahrip ediliyordu. Gerçekten uzaktan savunma yapanlar bu gaye ile hazırlanmış olan büyük kayaları surlardan uzaklaştırılmış makinelere atıyorlardı. Bazı kadınları adamlar ile birlikte yok ediyordu. Fakat kadınların büyük sayısı baş edemiyorlardı. Ayrıca düşmanlar merdivenler getirdikleri zaman, burada sur koçbaşlarıyla yıkıldıktan, orada mazgallardan savunmada bulunanlar tarafından makineler def edildikten sonra, şehir barbarlar tarafından ele geçirildi. Barbarlar koçbaşları ile duvarın yıkılan kısmından, kısmen de merdivenlerle içeri girdiler.” (Ahmetbeyoğlu, 2001:161)

Avar, Hazar, Sabar, Peçenek ve Kumanların da kaleler kuşattığı, şehirler ele geçirdikleri bilinmekle beraber bu kuşatmalarda kullanılan muhasara aletleri ve ağır silahlar hakkındaki bilgiler sınırlıdır (Kurat, 1992:49-51, 52, 78). Ancak hemen belirtmek gerekir ki bu sınırlı bilgiler bile özellikle Avar ve Sabarların ağır silah teknolojisi bakımından tahmin edilenden çok daha ileri düzeyde olduklarını göstermektedir. Nitekim bu kavimlerden bahseden kaynaklar, Roma (Bizans) ve İran’da hayret ve hayranlık uyandıran üstün savaş gücü ve gelişmiş harp aletlerine sahip olduklarını açık bir şekilde ortaya koymaktadırlar (Golden, 2002:85; Hüseyin Namık, 1933:143-144). 568 'den sonra Macaristan ovalarına hâkim olan Avarlar bu sırada kendilerine karşı savaş açan Frank kralı Siegebart'i de yenerek yayılma hareketlerine devam etmişler, uzun kuşatmalardan sonra Sirmium (Eszek) ve Signidunum (Belgrad) gibi şehirleri ele geçirmişlerdir (Taşağıl, 2015:265). 626'daki meşhur İstanbul kuşatması sırasında da on iki tekerlekli bir kule, duvar delmeye mahsus aletler ve muhtelif makineler kullanmışlar (Hüseyin Namık, 1933:176) ve sahip oldukları ağır silah teknolojisiyle Bizans'ı etkilemişlerdir. Avarların İstanbul kuşatmasının başarılı olamamasının en büyük sebebi, donanmalarının bulunmamasıdır. (Kaegi, 2003:136-149; Bradbury, 1992:10-12, 15-16; Treadgold, 1997:297-298; Whitby, 1925b:310-311; Whitby, 1925a:491; McCotter, 2014; Dennis, 1998:101-102; Taşağıl, 2015:266, 281).

Sabarların kullandığı ağır silahlar da o dönemde hayranlık uyandırmıştır. Şerif Baştav, Prokopios'un⁷ Sabarlar hakkında verdiği malumatı şu şekilde aktarmaktadır:

“...Bessa ve Petra'yı muhasara eden Roma kuvvetleri geldikten sonra, mümkün olduğu kadar çabuk, kendisine bazılarını göndermeleri için Sabirlere haber gönderdi. Barbarlar hemen seçtikleri bir kısım kuvvetleri Lazistan'a yolladılar. Buraya varınca Romalılara karışarak surların muhasarası için kuvvet gönderdiler. Fakat Romalıların ümitsizliğinin farkına vararak, o andaki ittifak hakkında bir karar vermedikleri halde, Sabirler, insan hafızasının hatırlayabildiği zamandan beri, ne İranlılardan ne de Romalılarından hiç birinin aklına gelmeyen bir şekilde makineler imal ettiler. Öyle ki, her iki imparatorlukta da birçok mühendis eksik değildi ve şimdi de böyledir. Sık sık her devirde surları dövmek için her iki taraf da bu tarzda makineler yapıyorlardı. Bunlardan hiçbiri şimdi barbarların yaptıkları gibi bir ibdâda (icat) bulunmadı. Bu şüphesiz insan dehasının tabiatıdır, zamanla birlikte daima yeni şeylerin keşfi de ilerler. Sabirler derhal bu koçbaşını alışıldığından başka bir tarzda harekete getirdiler.” (Baştav, 2005:27; Taşağıl, 2015:273)

Bu makineler kırk kişi tarafından taşınabilecek kadar hafifti, bunlardan çokça yaptılar. Petra düştü. Aynı zamanda İran ordusunda da 12.000 Sabir vardı, İran kumandanları da bu Sabirler sayesinde aynı makinelerden yaptırmışlardı. Bu esnada İran tarafında bulunan Sabirler hakkında Prokopios şu malumatı veriyor:

“İran ordusu şehri muhasara etmişti. İran kumandanı Mermeroos, evvela Sabirlerin yardımını ve mümkün olduğu kadar çok miktarda, insanlar tarafından taşınabilen koçbaşları yapmalarını istedi. Romalıların müttefiki olan Sabirlerin az evvel Petra muhasarasında yeni bir icatta bulduklarını işitmişti, bu icattan istifade etmek istiyordu. Sabirler hemen Romalılara yaptıklarına benzer makineler imal ederek harekete getirdiler, bunları kapıların karşısına yerleştirdiler. Düşmanın bir kısım kuvvetlerini bunlarla işgal ederek, Sabirler ve İranlılar surlara o kadar çok ok attılar ki o bulutu semayı kaplıyordu. Buna rağmen Romalıları yerlerinden çıkaramadılar.” (Baştav, 2005:28; Kafesoğlu, 1998:159)

Yine Şerif Baştav'ın naklettiğine göre Prokopios'un eserinde Sabarların muhasara silahlarıyla ilgili şu bilgiler verilmektedir: “Sabirler şimdiye kadar kimsenin görmediği ve alışılmamış bir tarzda harekete getirdikleri bu muhasara koçlarını şöyle yapmışlardır: Direkleri amûdî ve ufkî bir şekilde birleştirerek değil, kalın çubukları birbirine sıkıca bağlamak suretiyle ve direk yerine bunları her taraftan tespit ederek kullanıyorlardı. Bütün makineyi koçun görünmemesi için derilerle sarıyorlardı.

⁷ Prokopios, Belizarius'un hukuk müşaviri sıfatıyla birçok yerlerde onunla beraber bulunmuştur. Yabancılar hakkında verdiği coğrafi ve etnografik malumat çok kıymetlidir; bilhassa bu malumatın mühim bir kısmını kendisi toplamıştır. Bundan başka Bizans ordusunda çalışan barbarlar vasıtasıyla da malumat edinmiştir. Verdiği malumattan şüphe edilemez, yalnız isimleri arkaik şekiller altında zikretmekten hoşlanır ve mucizeler kaydetmeye de düşkündür. Hun-Türk kavimleri tarihi bakımından son derece mühim malumat verir. Hun adı altında Hun-Bulgar ve Türkler ifade edilmiştir. (Ahmetbeyoğlu, 2001:4-5)

Hepsinin ortasında mutadı gibi gevşek zincirlerle bir koçbaşı bağlanmıştı. Bunun sivri ucuna mızrakta olduğu gibi demir geçirilmiştir. Duvarları sert bir sadme ile döven bu makineler aynı zamanda hafifti, yürütmek için, içine adam yerleştirmeye lüzum yoktu. Zira koçu geri çekerek işleten ve surlara yanaştıran kırk kişi bunu omuzlarında kolayca taşıyabiliyor ve kendileri de derilerle muhafaza edilmiş bulunuyorlardı. Barbarların bu suretle inşa ettikleri bu makineler üç tane idi. Romalılar bunları kullanmayı ve surlara yanaştırmayı bilmezlerdi.” (Baştav, 2005:63-64)

Nakli zor, ağır ve ancak tekerler üzerinde yürütülebilen, arızalı arazide kullanılamayan harp makineleri yerine Sabirler bu suretle kolayca insan omzunda taşınabilecek tarzda bir âlet icat ederek arazi mâniasını kaldırmış oluyorlardı. Bütün bu tasvirlerden anlaşıldığına göre bu harp makinesi daha ziyade bir muhasara koçuna benzer. Böyle harp vasıtalarını imal edebilen bir kavim harikulâde bir harp kültürüne sahipti. Bu onun uzun asırlar zarfındaki askerlik hayatının yüksek bir derecede inkişafına delildir. Mesudî de aynı suretle X. asırda Tiflis ve Bardaa arasında tesadüf edilen bir kavimden bahsederken, İran ordusunda kullanılmış olan bir harp âletinin bu kavim adına nispet edildiğini kaydediyor. Bu kavim de bir harp âletinin kâşifidir ve onu başkalarına öğretmiştir. Bu âlet bütün İran ordusunda da kullanılmıştır (Baştav, 2005:64).

SONUÇ

Orta Asya’da hüküm süren ilk Türk devletlerinin ağır silah teknolojisinden istifade ettiklerine dair fazla bilgi bulunmamakla birlikte, Türklerin ağır silah teknolojisinin menbaı olarak kabul edilen Çin’le siyasî, askerî ve ticarî ilişkiler içerisinde buldukları, bu ilişkiler neticesinde iki toplum arasında medenî ve kültürel bakımdan bir etkileşim sürecinin yaşandığı malumdur. Bu etkileşimin harp teknolojisi alanında çok yoğun bir şekilde yaşandığı muhakkaktır. Dolayısıyla Türklerin Çin’de gelişen ağır silah teknolojisinden haberdar olmadıkları düşünülemez. Üstelik Çin’de gelişen ağır silah teknolojisinin Ön Asya ve Avrupa’ya taşınmasında, sair sebeplerle Orta Asya’dan ayrılarak batıya doğru ilerleyen ve kurdukları siyasî teşekküller vasıtasıyla Ön Asya ve Avrupa’nın siyasî, sosyal ve kültürel yapısını şekillendiren Türk şubelerinin büyük rolü olduğu anlaşılmaktadır ki bu durumda Orta Asya’da hüküm süren ilk Türk devletlerinin ağır silah teknolojisinden istifade etmemiş olmalarını, bu teknolojiye bihaber olmalarıyla değil, muhtemelen ihtiyaç duymamış olmalarıyla izah etmek daha uygundur.

KAYNAKÇA/REFERENCE

- Ahmetbeyoğlu, A. (1995). *Grek Seyyahı Priskos (V.asır)'a Göre Avrupa Hunları*, İstanbul.
- Ahmetbeyoğlu, A. (2001). *Avrupa Hun İmparatorluğu*, TTK Yay, Ankara.
- Baştav, Ş. (2005). *Sabir Türkleri, Makaleler*, I, (Yay. Haz. E. S. Yalçın-E. Erdoğan), Berikan Yay., Ankara.
- Bıyıktaş, Ö.H. (1935). *Mete'nin (Tatun-Fu) Çin Sındığı Savaşı*, Askeri Matbaa, İstanbul.
- Bradbury, J. (1992). *The Medieval Siege*, (Boydell & Brewer), New York.
- Bradbury, J. (2004). *The Routledge Companion to Medieval Warfare*, New York.
- Campbell, B. (1994). *The Roman Army, 31 BC-AD 337: A Sourcebook*, (Routledge Press), New York.
- Campbell, D.B. (2003). *Greek and Roman Siege Machinery 399 BC-AD 363*, (Osprey Publishing), Oxford.
- Chevedden, P. E. (1995). Les Eigenbrod, Vernard Foley and Werner Soedel, "The Science of War: Weapons 'The Trebuchet'", *Scientific American*, July. 2-5.
- Chevedden, P. E. (1999a). Artillery in the Late Antiquity: Prelude to the Middle Ages, *The Medieval City Under Siege*, (Ed. I. A. Corfis and M. Wolfe), (Boydell Press), New York. 131-177.
- Chevedden, P. E. (1999b). Fortifications and the Development of Defensive Planning During the Crusader Period, *The Circle of War in the Middle Ages*, (Ed. D. J. Kagay - L. J. A. Villalon), (Boydell Press), New York. 33-43.
- Chevedden, P. E. (2000). The Invention of the Counterweight Trebuchet: A Study in Cultural Diffusion, *Dumbarton Oaks Papers*, 54. 71-116.
- Cummings, L. V. (2004). *Alexander the Great*, (Grove Press), New York.
- Dennis, G. T. (1998). Byzantine Heavy Artillery: The Helepolis, *Greek, Roman, and Byzantine Studies*, 39. 99-114.
- Erkoç, H.İ. (2006). Askerî Târîh Açısından Köl Tigin, *GÜ Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26/1. 203-226.
- Giraud, R. (1999). *Göktürk İmparatorluğu*, (çev. İ. Mangaltepe), Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Golden, P. B. (2002). *Türk Halkları Tarihine Giriş*, (çev. Osman Karatay), Ankara.
- Göksu, E. (2008). *Türk Kültüründe Silah*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Graff, D. A. (2002). *Medieval Chinese Warfare: 300-900*, Routledge, London. 22-23.
- Grousset, R. (1999). *Bozkır İmparatorluğu*, (çev. M. R. Uzman), Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Gumilëv, L. N. (2002). *Hazar Çevresinde Bin Yıl*, (çev. D. A. Batur), Selenge Yay, İstanbul.
- Gumilëv, L. N. (2003). *Eski Türkler*, (çev. A. Batur), Selenge Yay, İstanbul.
- Gumilëv, L. N. (2005). *Hunlar*, (çev. A. Batur), Selenge Yay, İstanbul.
- Hacker, B. C. (1968). Greek Catapults and Catapult Technology: Science Technology, and War in the Ancient World, *Technology and Culture*, IX/1. 34-50.
- Hamilton, J. R. (1974). *Alexander the Great*, (University of Pittsburgh Press), Pittsburgh.

- Han Hanedanlığı Tarihi* (2004). Hsiung-Nu (Hun) Monografisi, (Açıklamalı Metin Neşri), Haz. A. Onat, S. Orsoy, K. Ercilasun, TTK Yay., Ankara.
- Heebert, W. (1838). *Attila, King of the Huns*, London.
- Hüseyin Namık. (1933). *Attila ve Oğulları*, Remzi Kitaphanesi, İstanbul.
- Jieming, L. (2006). *Chinese Siege Warfare: Mechanical Artillery & Siege Weapons of Antiquity*, (An Illustrated History).
- Kaegi, W. E. (2003). *Heraclius, Emperor of Byzantium*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Kafesoğlu, İ. (1998). *Türk Millî Kültürü*, İstanbul.
- Kurat, A. N. (1992). *IV-XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz'in Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri*, Ankara.
- Ligeti, L. (1982). "Asya Hunları", *Attila ve Hunları*, (Ed. G. Németh, Tercüme Eden. Şerif Baştav), DTCF. Yay., Ankara.
- Marco Polo Seyahatnamesi*, (ty) (Yayına Haz. Filiz Dokuman), II, Terc. 1001 Temel Eser, İstanbul.
- Marsden, E. W. (1969). *Greek and Roman Artillery. Historical Development*, (Clarendon Press), Oxford.
- McCotter, S. (2014). Byzantines, Avars and the Introduction of the Trebuchet, [<http://www.deremilitari.org/resources/articles/mccotter1.htm>.]
- Needham, J. (1076). China's Trebuchets, Manned and Counterweighted, *On Pre-Modern Technology and Science: A Volume of Studies in Honor of Lynn White, Jr.*, (Ed. B. S. Hall-D. C. West), (Undena Publications), Malibu. 107-145.
- Needham, J.-Yates, R.D.S. (1954). *Science and Civilisation in China*, V, (Chemistry and Chemical Technology, Part 6, Military Technology: Missiles and Sieges), (Cambridge University Press), Cambridge. 184-413.
- Nicolle, D. (2002a). *Medieval Siege Weapons (1) Western Europe AD 585-1385*, (Osprey Publishing), Oxford.
- Nicolle, D. (2002b). *Medieval Siege Weapons (2) Byzantium, the Islamic World & India AD 476-1526*, (Osprey Publishing), Oxford.
- Rohrbacher, D. (2002). *The Historians of Late Antiquity*, New York.
- Sage, M. M. (1996). *Warfare in Ancient Greece: A Sourcebook*, (Routledge Press) New York.
- Smith, W. (1875). *A Dictionary of Greek and Roman Antiquities*, (J. Murray, Aldemarle Street), London.
- Taşagıl, A. (2003). *Gök-Türkler*, I, Ankara.
- Taşagıl, A. (2004). *Göktürkler*, III, Ankara.
- Taşagıl, A. (2015). *Kök Tengri'nin Çocukları*, İstanbul.
- Taşagıl, A. (2016). *Ergenekon'dan Kağanlığa Türk Model Devleti Gök Türkler*. İstanbul.
- Thompson, E. A. (1996). *The Huns*, Blackwell Published.

- Treadgold, W. (1997). *A History of the Byzantine State and Society*, (Stanford University Press.), Stanford.
- Váczy, P. (1982). Hunlar Avrupa'da, *Attila ve Hunları*, (Ed. G. Németh, Terc. Ş. Baştav), DTCF. Yay., Ankara.
- Whitby, M. (1925a). Armies and Society in the Later Roman World, *The Cambridge Ancient History*, XIV, (Late Antiquity: Empire and successors, A.D. 425-600), Cambridge.
- Whitby, M. (1925b). The Army 420-602, *The Cambridge Ancient History*, XIV (Late Antiquity: Empire and successors, A.D. 425-600), Cambridge.
- White, L.T.M. (1962). *Medieval Technology and Social Change*, (Oxford University Press), Oxford.
- Williams, S.-Gerard F. (1999). *The Rome that Did Not Fall: The Survival of the East in the Fifth Century*, London.

Extended Abstract

When did the Turks Get Acquainted with the Technology of Siege Engines?

The need to fight that emerged with the rise of mankind led man to invent appropriate devices to gain advantages in their struggle against various animals and natural forces first, and then against fellow creatures, for one of the most important requirements of surpassing in a fight is weapons and equipment. Thus, weapon can be defined simply as “the devices developed by man in order to defend themselves against the nature and the enemies.”

As the product of maintaining self-existence and struggle for this scope, weapon is a natural feature for animals and plants. Special features of animals like trunk or teeth of elephant, horns of bull, quill of hedgehog or of plants like the leaves of the Venus flytrap can be seen as the weapons being used by them in order to survive. In fact, man seems to be inspired by these features of animals and plants in the first place whilst producing the first weapons. Man, always seeking facilitative and reassuring tools in order to overcome the difficulties exceeding his physical power, first have used natural materials such as stone, bones and wood, but soon tried to imitate the natural weapons of animals and plants. Poisoned arrows in the size of hedgehog spines used by primitive tribes, wild animal traps resembling the Venus flytrap, battering-rams used to shake down gates of medieval castles etc. are the most obvious examples of this inspiration.

It is very hard to determine where and when the Turks used the technology of siege engines first time. The stereotype opinion in that topic is that, as a nation having nomadic life, Turks kept away from siege engines that slowed down nomadic life and limited freedom of activity because of production, carrying and usage these weapons. Really the sources giving information about early Turkish history did not say anything about siege methods and weapons which the Turks used. However, it is known that Turks had political, military and commercial relations with China that was the center of the technology of siege engines and as a consequence of relations, there had been a process of civilized and cultural interaction between the two societies. It is certain that this interaction was experienced intensively in the area of the technology of war. So it cannot be thought that Turks were not aware of the technology of siege engines developing in China. Moreover, it is seen that Turkish states which were founded outside the Central Asia used artillery weapons and siege engines when needed during their advances into Europe and Middle East. In this regard it can be said that Turks had a great role in transferring of the technology of siege engines developing in China towards Europe and Middle East. Because Turks had left Central Asia and advanced towards west and shaped the political, social and cultural character of Europe and Middle East by setting up

political organizations. In this study we will evaluate the interest of Turks in the technology of siege engines and their role in transferring of the technology between the East and the West.

Keywords: Siege engines, technology of siege engines, catapult/trebuchet, Turks.